

Een gezonde leefomgeving, benut de GGD tijdig en optimaal

GGD'en en GHOR-bureaus werken dagelijks aan het bevorderen van de gezondheid en veiligheid van inwoners van Nederland. Dat doen ze onder meer door te adviseren over de kansen en risico's die de leefomgeving biedt voor een goede gezondheid. Een ongezond binnen- en buitenmilieu veroorzaakt in Nederland meer ziektelast dan bijvoorbeeld obesitas (RIVM, 2024). Toch is niet altijd duidelijk of en hoe gezondheid is meegewogen in de bestuurlijke besluiten over ruimtelijke plannen en milieubelastende activiteiten. De GGD heeft kennis en expertise in huis om het gezondheidsbelang in te brengen in besluitvorming. GGD GHOR Nederland pleit er daarom voor dat de adviesrol van de GGD'en wordt versterkt.

Leefomgeving bepalend voor gezondheid

Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. Het RIVM schat in dat 4,5% van onze ziektelast wordt veroorzaakt door een ongezond binnen- en buitenmilieu (lucht, geluid, UV-straling). Door de beperkte fysieke ruimte in combinatie met grote maatschappelijke opgaven neemt de druk op de leefomgeving toe. De woningbouwopgave zorgt ervoor dat mensen dichter op snelwegen, industrie of veehouderij komen te wonen. Door de energietransitie worden verstrekkende ingrepen gedaan in de leefomgeving. Tegelijkertijd is gezondheid ons grootste goed en verwachten burgers dat hun gezondheid wordt beschermd tegen milieufactoren in de leefomgeving. Dit geldt bijvoorbeeld rondom complexe industrie (Tata Steel, Chemours, 3M), maar ook rondom intensieve veehouderij, druk verkeer, gaswinning en bollenvelden maken inwoners, professionals en overheden zich steeds meer zorgen over de kwaliteit van de leefomgeving en de gevolgen daarvan op de gezondheid van omwonenden.

Vanwege het grote maatschappelijke belang is bescherming en bevordering van de gezondheid en de rol van de GGD wettelijk vastgelegd. Zo schrijft de Wet publieke gezondheid voor dat wanneer er besluiten worden genomen die gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid het college van B&W advies vraagt aan de GGD.

In de Omgevingswet is het doel vastgelegd van het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving. De Gezondheidsraad concludeerde in 2022 dat er veel kansen liggen om gezondheidswinst te behalen in omgevingsbeleid. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd¹ (IGJ, 2024) concludeert echter dat GGD'en niet de volledige ruimte nemen en krijgen om kennis over gezondheidsrisico's in de leefomgeving in te zetten. Daarnaast worden GGD'en niet altijd herkend en erkend als bestuurlijk adviseur in het fysieke domein. Ook de [Onderzoeksraad voor de Veiligheid](#) concludeert dat het niet vanzelfsprekend is dat de gezondheid van omwonenden van industrie voldoende wordt beschermd.

De GGD heeft de expertise in huis om ruimtelijke besluiten over de fysieke leefomgeving te voorzien van gezondheidkundige onderbouwing, zoals die in de Omgevingswet wordt vereist. Wanneer een besluit niet voldoet aan deze eis van de Omgevingswet bestaat het risico dat tegen dit plan met succes een juridische procedure wordt aangespannen, vanwege onvoldoende onderbouwing.

De GGD als pleitbezorger van gezondheid

De GGD'en zijn zich ervan bewust dat gezondheid slechts één van de vele puzzelstukjes is bij de inrichting van de fysieke leefomgeving. Een integrale transparante afweging is echter onmogelijk zonder het volledige verhaal over gezondheid mee te nemen, inclusief lokale bijzonderheden en het perspectief van de bewoners. Om ervoor te zorgen dat gezondheid voldoende en gelijkwaardig wordt meegewogen in deze puzzel, is het

¹ [Rapport+Invloed+nemen+en+krijgen.pdf](#)

van belang dat de GGD'en het perspectief van volksgezondheid tijdig en volwaardig belichten daar waar beslissingen worden genomen over de fysieke leefomgeving.

De GGD-en hebben een belangrijke taak te vervullen om de gezondheid binnen de leefomgeving te bevorderen en te beschermen. Hiertoe vervullen de GGD-en de volgende rollen richting gemeenten, bewoners en andere overheden:

Expert: Als expert op het gebied van milieu en gezondheid is de GGD onafhankelijk en deelt gevraagd en ongevraagd kennis en expertise over het onderwerp.

Onderzoeker: De GGD doet epidemiologisch onderzoek en voert elke vier jaar de Gezondheidsmonitor uit. Op basis hiervan heeft de GGD goed zicht op de gezondheid en ziektelast binnen en tussen populaties. Signaleert trends en nieuwe factoren die de gezondheid beïnvloeden.

Adviseur: Voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheidszorg vraagt het college van burgemeester en wethouders advies aan de GGD (artikel 16 Wpg). In het Besluit Publieke Gezondheid (art 2, lid 3a) staat bovendien dat Medische Milieukundige zorg ongewenste situaties signaleert. De GGD vervult deze signaalfunctie.

Coördinator: De rol van coördinator brengt de rollen van kennis, advisering en onderzoek bij elkaar. De GGD treedt dan op als verbinder, netwerker of makelaar. In al deze rollen is de GGD ook aanspreekpunt voor de bewoner.

Benodigde maatregelen

De GGD'en pleiten gezien de ingrijpende veranderingen in de leefomgeving voor een aantal maatregelen om de positie van de GGD en daarmee de positie van gezondheid te versterken:

- **Versterk de positie van de GGD in de Omgevingswet als adviseur**
In de Omgevingswet is nu alleen aangegeven dat gezondheid moet worden meegewogen, maar niet hoe en door wie. Als in de Omgevingswet een bepaling wordt opgenomen dat het bevoegd gezag bij specifiek omschreven besluiten verplicht is de GGD tijdig om advies te vragen, is geborgd dat gezondheid transparant wordt meegewogen op basis van actueel wetenschappelijk onderzoek. Deze borging kan ook tot stand worden gebracht door een verbinding van passages in de Wet publieke gezondheid en de Omgevingswet. Door de koppeling te leggen tussen beiden wetten wordt duidelijk dat de GGD'en de gezondheid advisering doen in het fysieke domein.
- **Wettelijke positie voor GGD als adviseur van de provincie**
De provincie neemt veel ruimtelijke besluiten en is tevens bevoegd gezag voor Seveso-bedrijven. De provincie heeft daarentegen geen standaardtoegang tot de advisering van de GGD. Wanneer in de Wet publieke gezondheid wordt geregeld dat provincies afspraken kunnen maken met GGD'en over gezondheidsadvies op het terrein van de medische milieukunde, wordt structurele samenwerking geborgd. Met deze wettelijke borging kan eenduidige intensieve samenwerking met positieve impact op de gezondheid worden bereikt. Daarbij wordt verduidelijkt dat GGD'en ingezet kunnen worden voor advisering over de gezonde leefomgeving bij omgevingsvisies, vergunningen en handhaving op basis van de Omgevingswet.
- **Openbaarmaking GGD adviezen**
In veel besluiten over fysieke leefomgeving ontbreekt de transparante afweging van effecten op de gezondheid. De adviezen die de GGD heeft gegeven en de wijze waarop de adviezen zijn betrokken in het besluit zijn vaak niet beschreven. Wanneer in de Wet publieke gezondheid de verplichting wordt opgenomen om alle gevraagde en ongevraagde (schriftelijke) adviezen van de GGD met betrekking tot ruimtelijke ontwikkelingen of activiteiten van de industrie bij het betreffende besluit gepubliceerd moet worden, wordt transparantie bereikt.
- **Gezondheid in de MER**
GGD'en vinden dat gezondheidseffecten standaard moeten worden meegenomen in de milieueffectrapportage. Hierbij moeten brede gezondheidsindicatoren worden meegenomen. Dan kan het een behulpzaam middel zijn in de afweging van gezondheidseffecten van ruimtelijke plannen. Wettelijke verankering van deze eis geeft duidelijkheid. Momenteel loopt er een traject rondom een Gezondheidseffectrapportage (GER) bij Tata Steel. Deze ontwikkeling dient eerst goed geëvalueerd te worden voordat deze breder ingezet kan worden. Een landelijke GER dient sowieso juridisch geborgd te zijn.

Hiernaast is het van belang dat de GGD beschikt over voldoende capaciteit en middelen en toegang heeft tot de juiste data en informatie om de taken die haar zijn toegewezen uit te kunnen voeren.

Conclusie

Voor de meeste Nederlanders is een goede gezondheid het grootste goed. Of het nu gaat om een snelweg, een staalfabriek of intensieve veehouderij, deze factoren hebben allen invloed op de kwaliteit van onze leefomgeving en dus op de kwaliteit van onze gezondheid. Maak dus in deze situaties optimaal en tijdig gebruik van de kennis en expertise van de GGD'en, zodat afwegingen rondom gezondheid op een goede en gedegen manier kunnen worden gemaakt. Maak dit niet vrijblijvend, veranker het in de wet en benut het potentieel van de GGD.